

Vincenc Filipčič in Tomi Deutsch, Zavod RS za šolstvo

UČNA GRADIVA ZA DOSEGANJE IZOBRAŽEVALNIH CILJEV V OSNOVNI ŠOLI

UVOD

Ali bomo brali in se učili le še s »pametnimi« telefoni in tablicami, bo šolska torbica postala lažja, bodo učenci znali več in ali bo šola cenejša? Nekateri bi temu pritrldili, mnogi tudi bi si to tudi želeli. Videti je, da gre za vprašanje uporabe naprav, ki omogočajo uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije, kar je podobno, kot če bi se vprašali, ali sta teža papirja in oblika knjige ključni pri razvijanju bralne pismenosti.

Pogosto za preveliko maso šolske torbice, preobremenitev učencev s podatki, odvratanje od naravoslovnih poklicev in tanjšanje družinskih proračunov krivijo učbenike in delovne zvezke. V središče se navidezno postavlja sredstvo, to je knjigo, in ne vsebino. Res je, da je bila še nedavno knjiga »edino« in najbolj uspešno sredstvo za predstavitev organizirane (didaktično urejene) učne vsebine. Danes to ne velja več v celoti. Knjigi ob bok se postavljajo različna informacijska tehnološka sredstva (npr. svetovni splet) in naprave (npr. tablica, pametni telefoni). Ob tem je zanimivo, da se tudi tem sredstvom pripisuje enak pomen kot prej knjigi in še, da je knjigo zaradi teže in cene bolje nadomestiti z napravo za predstavljanje vsebin v elektronski obliki. Bolj redke so razprave, usmerjene v vsebino in način njenega podajanja prek elektronskih naprav ali knjige.

Ker so knjiga, tablica, pametni telefon tržno blago, se jih obravnava kot artikole, za katerimi stojijo samo zaslužka željni trgovci. Ob tem pozabljamo, da za organizirano vsebino, ki jo označujemo kot učbenik, stojijo industrije (papirniška, tiskarka, elektronska, računalniška itd.), znanosti (fizika, matematika, specialna pedagogika, razvojna psihologija itd.) in tehnologije, ki omogočajo njegovo nastajanje. Predvsem so tu pomembna razmerja, ki se ob tem vzpostavljajo in se kažejo kot interesi številnih bolj ali manj homogenih skupin (avtorji, recenzenti, založniki, knjigotržci, učitelji, starši, učenci, javni in državni uslužbenci, politiki itd.). Področje učnih gradiv je zelo strukturirano, zato lahko hitri, posplošeni odgovori in rešitve bolj škodijo kot koristijo. Napake pri odločitvah o učnih gradivih so dolgoročne, saj z napačno odločitvijo vplivamo na generacijo učencev. Rešitev zato ni samo umik izdelka s polic oziroma klopi, ampak sprememba poučevanja, ki je ni mogoče doseči kar čez noč.

POJASNITEV NAMENA, METODOLOGIJE IN POJMOV

Za iskanje odgovorov na nekatera vprašanja o dostopnosti učnih gradiv v šolah je na Ministrstvu za izobraževanje,

znanost in šport ustanovljena Delovna skupina za učbenike. V izogib posploševanju pri ugotavljanju, kaj učitelji pri pouku uporabljajo in predvsem, kaj želijo uporabljati, je delovna skupina naročila Zavodu Republike Slovenije za šolstvo, da z ustreznim metodološkim instrumentarijem ugotovi stališča učiteljev. Tako smo opravili anketiranje razrednih in predmetnih učiteljev na 45 osnovnih šolah v Sloveniji (10 odstotkov osnovnih šol), ki so bile izbrane naključno; vzorec šol je bil oblikovan s pomočjo enostavnega slučajnega vzorčenja. Od 45 izbranih šol se jih je odzvalo 41, kar predstavlja 91,1-odstotno stopnjo odzivnosti. Zbranih je bilo 715 izpolnjenih vprašalnikov (z učitelji športne vzgoje 732 izpolnjenih vprašalnikov); od tega 309 učiteljev na razredni in 406 učiteljev na predmetni stopnji (odgovorov 17 učiteljev športne vzgoje zaradi specifične predmeta nismo vključili v skupno analizo). Glede na število vrnjenih anketnih vprašalnikov s posamezne šole lahko trdimo, da ima anketa veliko stopnjo zanesljivosti in da lahko podatke brez kakšnih posebnih zadržkov posplošimo na celotno populacijo slovenskih osnovnošolskih učiteljev.

Z anketo smo zbirali podatke o:

- uporabi učnih gradiv s strani učencev,
- opredelitvi potrebnih učnih gradiv,
- potrebnosti delovnega zvezka ali zbirke nalog in delovnih listov,
- oceni kakovosti uporabljenih učnih gradiv,
- dobi in razlogih zamenjave učbenika,
- uporabi tiskanih in elektronskih učnih gradiv,
- oceni, s katero vrsto učnih gradiv bi učenci najbolj uspešno dosegli cilje predmeta,
- oceni usposobljenosti za uporabo elektronskih gradiv.

Za doseganje pojmovne jasnosti smo v vsak anketni list vključili še pojmovnik vrst učnih gradiv iz zadnjih in tudi aktualnega Pravilnika o potrjevanju učbenikov:

- *Učbenik je osnovno učno gradivo za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev in standardov znanja, opredeljenih v učnem načrtu oziroma katalogu znanja. Z didaktično-metodično organizacijo vsebin in prirejeno likovno ter grafično opremo podpira poučevanje in učenje. Vsebina in struktura učbenika omogočata samostojno učenje udeležencev izobraževanja in pridobivanje različnih ravni ter vrst znanja. Učbenik za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev ne zahteva neposrednega vpisovanja in vrisovanja rešitev ter odgovorov na vprašanja razen v primeru učbenika, namenjenega uporabi v elektronski obliki*

(v nadaljnjem besedilu: e-učbenik), ki neposredno vpisovanje lahko dopušča. Učbenik je vezan na šolski predmet oziroma vsebinsko-didaktični sklop, razred in določeno stopnjo izobraževanja. Učbenik je tudi berilo kot zbirka besedil, izbranih skladno s cilji učnega načrta.

- **E-učbenik** je učno gradivo za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev in standardov znanja, opredeljenih v učnem načrtu oziroma katalogu znanja. Z didaktično-metodično organizacijo vsebin in prirejeno likovno ter grafično opremo podpira poučevanje in učenje. Vsebina in struktura učbenika omogočata samostojno učenje udeležencev izobraževanja in pridobivanje različnih ravni ter vrst znanja. Za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev omogoča neposredno vpisovanje in vrisovanje rešitev ter odgovorov na vprašanja v elektronski obliki.
- **Delovni zvezek** je učno gradivo, ki udeležencem izobraževanja omogoča, da znanje uporabijo v različnih vsebinskih zvezah in situacijah. Udeleženci izobraževanja praviloma vpisujejo postopke in rešitve nalog v sam delovni zvezek.
- **Učbenik z elementi delovnega zvezka** je učno gradivo, ki na besedilni, likovni in grafični ravni združuje značilnosti učbenika in delovnega zvezka.
- **Zbirka nalog** oziroma vaj je učno gradivo, ki udeležencem izobraževanja omogoča ponavljanje, utrjevanje, poglobljanje in povezovanje vsebin.
- **Atlas** je zbirka zemljevidov ali slik iz določene stroke. Atlas ne sme vsebovati elementov delovnega zvezka.
- **Učna sredstva (in e-gradiva)** so dopolnilo obveznega učnega gradiva. So neobvezna. Potrjujejo se le tista učna sredstva, ki pomembno dopolnjujejo potrjeno učno gradivo.

Ker se v strokovni in splošni javnosti pogosto pojavlja mnenje, da bo e-učbenik kmalu izpodrinil učbenik v knjižni obliki, smo pozornost usmerili tudi v ugotavljanje stališč učiteljev o uporabi e-učbenika oziroma elektronskih gradiv. Ta del raziskave je tudi vsebina tega prispevka.

Zaradi večje preglednosti analize smo nekatere predmete združili v kar se da smiselna področja. Analizo smo tako pripravili za 'slovenščino' in 'matematiko' (predmeta predstavljata samostojni področji) ter za 'družboslovje', 'naravoslovje in tehniko', 'umetnostno vzgojo' in 'tuj jezik' (področja, ki so sestavljena iz več predmetov).

REZULTATI IN INTERPRETACIJA

V nadaljevanju predstavljamo izbrane sezname ankete, ki prikazujejo odgovore učiteljev na vprašanja, ki se nanašajo na razmerja med vrstami gradiv.

Med vrstami tiskanih učnih gradiv učitelji najbolj pogosto **izbirajo** in pri pouku uporabljajo **učbenik (53,5 %) in delovni zvezek (51,4 %)**. Med predmeti oziroma predmetnimi področji in stopnjami izobraževanja se izbor in pogostost razlikujeta. Od navedb, da učbenika in drugih učnih sredstev ne uporabljajo oziroma jih uporabljajo občasno (likovna umetnost od 1. do 5. razreda in glasbena umetnost od 1. do 3. razreda), do redne rabe delovnega zvezka in učbenika pri tujem jeziku od 4. do 9. razreda. Pri pouku slovenščine je v povprečju najbolj pogosta uporaba delovnih zvezkov (59,7 %), nato učbenikov (45,8 %) in učbenikov z elementi delovnega zvezka (43,8 %). Podobno je pri matematiki, kjer redno izbirajo in uporabljajo delovne zvezke (65,1 %), učbenike (54,5 %) in zbirke nalog (28,5 %). Pri spoznavanju okolja in področju naravoslovja in tehnike sta v ospredju učbenik (67,1 %) in delovni zvezek (53,1 %), podobno tudi pri družbi in področju družboslovja učbenik (89,3 %) in delovni zvezek (53,2 %). Učitelji, ki poučujejo tuji jezik, so sporočili, da je med vrstami učnih gradiv najbolj pogosto v uporabi delovni zvezek (96,0 %), učbenik (53,5 %) in učbenik z elementi delovnega zvezka (44,8 %).

Po mnenju učiteljev bi pri posameznem predmetu **najbolj uspešno dosegali cilje predmeta** pri:

- tujem jeziku z učbenikom in delovnim zvezkom (66,9 %),
- slovenščini z učbenikom z elementi delovnega zvezka (45,6 %) oziroma učbenikom in delovnim zvezkom (26,9 %),

Razpredelnica 1: Izbira in pogostost uporabe učnih gradiv s strani učencev

Vrsta gradiva	Ne uporabljajo		Občasno		Redno		Skupaj	
	n	%	n	%	n	%	n	%
učbenik	981	33,7	371	12,8	1555	53,5	2907	100,0
učbenik z elementi del. zvezka	2184	75,1	90	3,1	633	21,8	2907	100,0
delovni zvezek	1263	43,4	149	5,1	1495	51,4	2907	100,0
zbirka nalog in vaj, delovni listi	1105	38,0	1412	48,6	390	13,4	2907	100,0
e-učbenik	2175	74,8	546	18,8	238	8,2	2907	100,0
e-gradiva	1001	34,4	1682	57,9	224	7,7	2907	100,0
dodatna didaktična gradiva	1317	45,3	1274	43,8	355	12,2	2907	100,0
lastna gradiva učiteljev	319	11,0	1876	64,5	712	24,5	2907	100,0

Razpredelnica 2: Opredelitev učnih gradiv, potrebnih za najbolj uspešno doseganje ciljev predmeta

Predmet/področje	Učbenik		Učbenik z elementi delovnega zvezka		Delovni zvezek		Učbenik in delovni zvezek		Učbenik in zbirka nalog		Brez uporabe učnega gradiva		Skupaj	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
slovenščina	35	6,6	240	45,5	83	15,7	142	26,9	23	4,4	4	0,8	527	100,0
matematika	49	9,1	111	20,6	100	18,6	137	25,4	138	25,6	4	0,7	539	100,0
naravoslovje in tehnika	80	17,0	126	26,8	29	6,2	168	35,7	47	10,0	21	4,5	471	100,0
umetnostna vzgoja	128	18,7	158	23,1	65	9,5	44	6,4	39	5,7	249	36,5	683	100,0
družboslovje	75	27,1	58	20,9	3	1,1	105	37,9	35	12,6	1	0,4	277	100,0
tujji jezik	19	5,6	50	14,7	0	0,0	228	66,9	42	12,3	2	0,6	341	100,0
skupaj	386	13,6	743	26,2	280	9,9	824	29,0	324	11,4	281	9,9	2838	100,0

Razpredelnica 3: Ocena kakovosti uporabljenih učnih gradiv

Gradivo	Podali oceno			Ne vem, ne uporabljam		Skupaj odgovorov	
	n	povprečje	st. odklon	n	%	n	%
tiskani učbeniki	675	4,02	0,667	24	3,4	699	100,0
tiskani delovni zvezki	638	4,00	0,683	50	7,3	688	100,0
e-učbeniki	302	4,02	0,722	352	53,8	654	100,0
e-gradiva	544	3,97	0,653	130	19,3	674	100,0

- matematiki z učbenikom in zbirko nalog (25,6 %) ali učbenikom in delovnim zvezkom (25,4 %) ali učbenikom z elementi delovnega zvezka (20,6 %),
- področju naravoslovja in tehnike z učbenikom in delovnim zvezkom (35,7 %) ali učbenikom z elementi delovnega zvezka (26,8 %),
- področju umetnostne vzgoje brez uporabe učnega gradiva (36,5 %) ali učbenikom z elementi delovnega zvezka (23,1 %),
- področju družboslovja z učbenikom in delovnim zvezkom (35,7 %) ali učbenikom (27,1 %).

Za učbenik kot »edino« učno gradivo za najbolj uspešno doseganje ciljev predmeta se je odločilo 13,6 % učiteljev. Med učitelji razrednega pouka se je za učbenik opredelilo 4,3 % učiteljev (pri slovenščini 4,3 %, matematiki 0,7 %, spoznavanju okolja 12,1 %, glasbeni umetnosti 9,5 %, likovni umetnosti 16,9 %, družbi 28,8 % in področju naravoslovja in tehnike 30,1 %).

Med predmetnimi učitelji se je za učbenik kot »edino« učno gradivo opredelilo 15,5 % učiteljev (pri slovenščini 9,7 %, matematiki 19,4 %, področju družboslovja 26,0 %, področju umetnostne vzgoje 30,4 %, področju tujega jezika 6,1 % in področju naravoslovja in tehnike 17,5 %).

Učitelji pri poučevanju uporabljajo učbenike in druga učna gradiva na temelju spremljanja in izbora iz ponudbe na tržišču. Na izbor pomembno vpliva tudi dinamika spreminjanja ter vpeljevanja prenovljenih učnih načrtov kot tudi učbeniška politika države, ki je vezana predvsem na delovanje učbeniških skladov.

Ugotovili smo, da je med učitelji navzoča **visoka stopnja zadovoljstva z učbeniki in učnimi gradivi**, še posebno, če ocene o nenaveličanosti, aktualnosti, dostopnosti novih gradiv, povežemo z odgovori o kakovosti uporabljenih gradiv. Učitelji so dodelili obstoječim učnim gradivom povprečno oceno 4 na ponujeni lestvici od 1 do 5. Zato lahko pritrdimo ugotovitvi, da so pri zamenjavi učbenika in učnih gradiv v ospredju dejavniki okolja (učni načrti, politike področja), ki določajo dinamiko menjave.

Dobra tretjina učiteljev je navedla, da bi učbenik zamenjala, če bi bil dostopen nov učbenik (ali e-učbenik), kar lahko kaže na usmerjenost učiteljev v novo oziroma novosti na tem področju. To lahko podkrepimo z ugotovitvijo, da bi učitelji obstoječi učbenik, ki se ga še niso naveličali in ki vključuje aktualne podatke, zamenjali z e-učbenikom, čeprav vemo, da je le-teh na tržišču in v šoli zelo malo oziroma jih je strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje potrdil le nekaj. Ob tem je pomembno še, da e-učbeniki z višjo stopnjo interaktivnosti šele nastajajo in je trenutna ponudba v razmerju do tiskanih učbenikov še majhna.

Ker je v šolskem in širšem prostoru pogosta razprava o tem, **ali je uporaba delovnih zvezkov nujnost ali le komercialna »muha« založb**, smo v anketo vključili vprašanje, ali učenci dosegajo cilje tudi brez uporabe delovnih zvezkov, npr. z uporabo učnih gradiv, ki jih za poučevanje pripravijo učitelji sami. Pridobili smo podatek, da delovne zvezke potrebujejo pri:

- slovenščini (83,4 %),

- matematiki (70,2 %),
- tujem jeziku (93,0 %),
- področju družboslovnih predmetov (51,4 %),
- področju naravoslovja in tehnike (47,7 %),
- področju umetnostne vzgoje (19,0 %).

Zato lahko rezultate povzamemo v smeri, da učitelji pri pouku delovne zvezke potrebujejo oziroma si pri slovenščini želijo uporabljati učna gradiva, ki so organizirana

tako, da omogočajo neposredno delo učenca s knjigo in da ta odgovore neposredno vpiše oziroma vriše. Učitelji matematike ocenjujejo, da potreba po vpisovanju in vrisovanju odgovorov po vertikali pojenja, a je navzoča od 1. do 5. razreda. Podobno smo ugotovili za spoznavanje okolja in področje naravoslovja in tehnike. Pri področju družboslovja je potreba za neposredno vpisovanje in vrisovanje manj izrazita, čeprav si 37,6 % učiteljev želi poleg učbenika uporabljati še delovni zvezek.

Razpredelnica 4: Z uporabo katere vrste učnih gradiv bi učenci najbolj uspešno dosegli cilje predmeta

Predmet/področje	Tiskana učna gradiva		Tiskana in elektronska učna gradiva		Elektronska učna gradiva		Brez uporabe učnega gradiva		Skupaj	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
slovenščina	137	25,5	386	71,9	5	0,9	9	1,7	537	100,0
matematika	137	25,1	396	72,5	5	0,9	8	1,5	546	100,0
naravoslovje in tehnika	60	12,6	381	79,9	24	5,0	12	2,5	477	100,0
umetnostna vzgoja	95	13,6	272	39,1	121	17,4	208	29,9	696	100,0
družboslovje	38	13,5	243	86,2	1	0,4	0	0,0	282	100,0
tuji jezik	62	18,2	273	80,1	0	0,0	6	1,8	341	100,0
skupaj	529	18,4	1951	67,8	156	5,4	243	8,4	2879	100,0

Razpredelnica 5: Z uporabo katerih tiskanih oz. elektronskih učnih gradiv bi učenci najbolj uspešno dosegli cilje predmeta

Predmet/področje	Tiskani učbenik		Tiskani učbenik + tiskani delovni zvezek		Tiskani učbenik + e-gradiva		Tiskani učbenik + tiskani delovni zvezek + e-gradiva		E-učbenik	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
slovenščina	20	3,8	60	11,3	36	6,8	261	49,3	1	0,2
matematika	26	4,8	66	12,2	91	16,8	221	40,7	3	0,6
naravoslovje in tehnika	20	4,2	34	7,1	82	17,2	224	46,9	11	2,3
umetnostna vzgoja	49	7,2	37	5,4	126	18,5	85	12,5	55	8,1
družboslovje	8	2,9	28	10,0	85	30,4	138	49,3	1	0,4
tuji jezik	3	0,9	43	12,6	7	2,1	279	81,8	0	0,0
skupaj	126	4,4	268	9,4	427	15,0	1208	42,4	71	2,5

Predmet/področje	E-učbenik + tiskani delovni zvezek		E-gradiva + tiskani delovni zvezek		E-učbenik + e-gradiva		Brez uporabe učnega gradiva		Skupaj	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
slovenščina	65	12,3	75	14,2	2	0,4	9	1,7	529	100,0
matematika	58	10,7	71	13,1	2	0,4	5	0,9	543	100,0
naravoslovje in tehnika	37	7,7	44	9,2	17	3,6	9	1,9	478	100,0
umetnostna vzgoja	30	4,4	44	6,5	78	11,5	177	26,0	681	100,0
družboslovje	8	2,9	4	1,4	8	2,9	0	0,0	280	100,0
tuji jezik	7	2,1	0	0,0	1	0,3	1	0,3	341	100,0
skupaj	205	7,2	238	8,3	108	3,8	201	7,0	2852	100,0

Zaradi aktualnosti vprašanja o dinamiki vključevanja e-učbenikov oziroma e-učnih gradiv v proces izobraževanja smo učitelje vprašali za mnenje o **potrebnih vrstah tiskanih in elektronskih učnih gradiv za uspešno doseganje ciljev predmeta**. Najpogostejši odgovor učiteljev je bil, da bi to bila povezana celota tiskanega in elektronskega učnega gradiva (67,8 %). Za uporabo samo tiskanih učnih gradiv se je odločilo 18,4 % in za uporabo samo elektronskih učnih gradiv 5,4 % učiteljev. Tretjina učiteljev področja umetnostne vzgoje je ocenila, da pri predmetu učnega gradiva ne potrebujejo oziroma ga ni treba uporabljati. Za najbolj primerno kombinacijo med ponujenimi kategorijami (tiskana učna gradiva, tiskana in elektronska učna gradiva, elektronska učna gradiva, brez uporabe učnega gradiva) so učitelji izbrali kategorijo tiskana in elektronska učna gradiva, in to pri:

- slovenščini (71,9 %),
- matematiki (72,5 %),
- področju naravoslovja in tehnike (79,9 %),
- področju umetnostne vzgoje (39,1 %),
- področju družboslovja (86,2 %),
- tujem jeziku (80,1 %).

Z vprašanjem o razmerju uporabe med učbeniki in delovnimi zvezki smo prepoznavali ocene učiteljev med tiskanimi gradivi, z vprašanjem o oceni uporabe tiskanih oz. elektronskih učnih gradiv smo prepoznali še **razmerje med vsemi učnimi gradivi** (tiskana in elektronska oblika učbenika, in drugih učnih gradiv) oziroma, po mnenju učiteljev, najbolj uspešni kombinaciji tiskanih oz. elektronskih učnih gradiv za doseganje ciljev predmeta. Ocena učiteljev je, da je najbolj primerna kombinacija:

- **tiskani učbenik, tiskani delovni zvezek in e-gradivo (42,4 %).**

Po pogostosti odgovorov po kombinaciji gradiv si sledijo:

- tiskani učbenik in e-gradivo (15,0 %),
- tiskani učbenik in tiskani delovni zvezek (9,4 %),
- e-gradivo in tiskani delovni zvezek (8,3 %),
- e-učbenik in tiskani delovni zvezek (7,2 %),
- brez uporabe učnega gradiva – predvsem področje umetnostne vzgoje (7,0 %),
- tiskani učbenik (4,4 %),
- e-učbenik in e-učna gradiva (3,8 %),
- e-učbenik (2,5 %).

Čeprav učitelji pričakujejo e-učbenike, za zdaj ocenjujejo, da z njimi kot samostojnim gradivom še ne bi mogli uspešno dosegati ciljev predmeta. To lahko sklepamo, ker je le 2,5 % učiteljev ocenilo, da je uporaba samo e-učbenika primerna in omogoča najbolj uspešno poučevanje predmeta.

Odgovori učiteljev nas usmerjajo v ugotovitev, da je tiskani učbenik v ocenah učiteljev še vedno glavni vir za organiziranje poučevanja in učenja. Ob učbeniku učitelji želijo organizirati poučevanje še s tiskanim delovnim zvezkom in e-gradivi. Ugotovitev velja za večino predmetov, saj so navedeno strukturo učnih gradiv kot najbolj uspešno ocenili učitelji slovenščine (49,3 %), matematike (40,7 %), področja naravoslovja in tehnike (46,9 %), področja družboslovja (49,3 %) in tujega jezika (81,8 %). Ugotovitve so zelo podobne tudi po predmetnih vertikalah.

Razpredelnica 6: Priprava lastnih e-gradiv

Stopnja	Da		Ne		Skupaj	
	n	%	n	%	n	%
razredni učitelji	144	47,2	161	52,8	305	100,0
predmetni učitelji	234	58,2	168	41,8	402	100,0
skupaj	378	53,5	329	46,5	707	100,0

Iz odgovorov na kategorijo občasne rabe učnih gradiv smo razbrali, da pri pouku **učitelji pogosto posežejo po**

Razpredelnica 7: Udeležba na izobraževanju za uporabo elektronskih učnih gradiv

Stopnja	Da, enkrat		Da, dvakrat ali večkrat		Ne, nikoli		Skupaj	
	n	%	n	%	n	%	n	%
razredni učitelji	2	33,6	156	50,8	48	15,6	307	100,0
predmetni učitelji	131	32,4	192	47,5	81	20,0	404	100,0
skupaj	234	32,9	348	48,9	129	18,1	711	100,0

Razpredelnica 8: Ocena usposobljenosti za uporabo elektronskih učnih gradiv pri pouku

Stopnja	Nisem dovolj usposobljen		Sem zadovoljivo usposobljen		Sem dobro usposobljen		Sem zelo dobro usposobljen		Skupaj	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
razredni učitelji	60	19,6	163	53,3	67	21,9	16	5,2	306	100,0
predmetni učitelji	67	16,6	198	49,1	109	27,0	29	7,2	403	100,0
skupaj	127	17,9	361	50,9	176	24,8	45	6,3	709	100,0

lastnih učnih gradivih (64,5 %), e-gradivih (57,9 %) in dodatnih didaktičnih gradivih (43,0 %). Ugotovitve o redni in občasni rabi nam prikazujejo strukturo organiziranja poučevanja z učnimi gradivi. Relativno pogosta uporaba lastnih učnih gradiv kaže na stopnjo učiteljeve strokovne avtonomije ter pripravljenosti na vključevanje informacijsko-komunikacijske tehnologije pri načrtovanju in izvedbi pouka. Slednjo ugotovitev lahko podkrepimo še z odgovori na vprašanje, ali pripravljajo lastna e-gradiva; 53,5 % učiteljev namreč pripravlja in občasno uporablja lastne učne vsebine v elektronski obliki.

Zanimanje učiteljev za novosti na področju rabe informacijsko-komunikacijske tehnologije je prepoznavno v ugotovitvi, da se jih je 81,8 % že udeležilo tovrstnega izobraževanja.

Učitelji so zadovoljni s kakovostjo dostopnih učbenikov ter učnih gradiv in so jih pripravljene brez zamenjave uporabljati do spremembe učnih načrtov. Čeprav hkrati menijo, da se jih lahko začne spreminjati tudi po preteku treh let od njihovega izida. So naklonjeni vpeljevanju e-učnih

gradiv in za najbolj uspešno kombinacijo za doseganje ciljev vidijo v povezanosti tiskanih učbenikov, delovnih zvezkov in e-gradiv. Pri poučevanju pogosto uporabljajo svoja gradiva, tudi v elektronski obliki. Za doseganje strokovne avtonomije pri pripravi in izboru ustreznih e-učnih gradiv potrebujejo dodatno izobraževanje.

SKLEP

Učitelji nam sporočajo, da nagle spremembe na področju učnih gradiv niso nujne. Javno in posplošeno označevanje določenih učnih gradiv, npr. delovnih zvezkov, za nepotrebna, predraga, strokovno oporečna učiteljev ne prepriča v smeri, da jih ne bi uporabljali pri poučevanju. Postopnost pri vpeljevanju novosti je morda vprašanje, ki mu je treba nameniti več pozornosti. Predvsem si moramo zastavljati vprašanja o načinu uspešnega pridobivanja znanja in razvijanja veščin za soočenje z izzivi življenja. Odgovori naj ne bodo samo refleksni odziv na modne pobude »bolj« uspešnih okolij ali medijsko bolj glasnih interesnih skupin.

VIRI

- Filipčič, V., Deutsch, T. (2013). *Učna gradiva v osnovni šoli*, Poročilo o opravljeni raziskavi o izboru in pogostosti uporabe ter vrsti izbranih učnih gradiv, Ljubljana, ZRSŠ.
- Pravilnik o potrjevanju učbenikov* (Uradni list RS, 57/2. 6. 2006).
- Pravilnik o spremembah, dopolnitvah Pravilnika o potrjevanju učbenikov* (Uradni list RS, št. 45/2010).
- Spremembe Pravilnika o potrjevanju učbenikov* (Uradni list RS, št. 52/2011).
- Spremembe Pravilnika o potrjevanju učbenikov* (Uradni list RS, št. 41/2013).